

Almira Isić¹

ODNOS DIMENZIJA LIČNOSTI I STILOVA LJUBAVI

Sažetak

Cilj istraživanja je bio definirati odnos dimenzija ličnosti zasnovanih na petofaktorskom modelu (neuroticizam, ekstraverzija, saradljivost, savjesnost i otvorenost za nova iskustva) i stilova ljubavi (eros, ludus, storge, mania, pragma i agape), tj. utvrditi postoji li povezanost dimenzija ličnosti i stilova ljubavi. Pored toga, nastojale su se utvrditi i spolne razlike u stilu ljubavi.

Istraživanje je realizirano na uzorku od 176 studenata (82 muškarca i 94 žene). Primijenjena je Skala samoprocjene ličnosti (Kardum i Smojver, 1993) i Skala ljubavnih stavova (Hendrick i Hendrick, 1993). Od istraživačkih metoda korištena je korelacijska i regresijska analiza te t-test za nezavisne uzorke.

Utvrđena je statistički značajna pozitivna povezanost dimenzije neuroticizam i stila ljubavi mania te statistički značajna negativna povezanost neuroticizma i stila ljubavi eros. Zatim, utvrđena je statistički značajna pozitivna povezanost dimenzije ekstraverzija i stila ljubavi eros, statistički značajna pozitivna povezanost dimenzije ličnosti saradljivost i stila ljubavi eros, storge i agape, statistički značajna pozitivna povezanost dimenzije ličnosti savjesnost i stila ljubavi eros i agape te statistički značajna negativna povezanost savjesnosti i stila ljubavi ludus i mania. Rezultati regresijske analize su ukazali da je savjesnost statistički značajan pozitivan prediktor stila ljubavi eros (objašnjava 9,8% varijanse) i stila ljubavi agape (objašnjava 12% varijanse) te statistički značajan negativan prediktor stila ljubavi ludus (objašnjava 9,1% varijanse). Zatim, utvrđeno je da je dimenzija saradljivost statistički značajan pozitivan prediktor stila ljubavi agape (objašnjava 12% varijanse), dok je neuroticizam statistički značajan pozitivan prediktor stila ljubavi mania (objašnjava 4% varijanse). T-testom je utvrđeno da muškarci u

¹ Docent psiholoških nauka, Islamski pedagoški fakultet Univerziteta u Zenici, almiraisic@gmail.com

Rad autora je dostavljen 26. 6. 2013. godine, a prihvaćen za objavljivanje 9. 12. 2013. godine.

većem stepenu u odnosu na žene u ljubavnim odnosima izražavaju stil ljubavi ludus.

Ključne riječi: stilovi ljubavi, dimenzije ličnosti, petofaktorski model ličnosti

1. Uvod

Tokom prošlog desetljeća, socijalni psiholozi su ostvarili značajan napredak u istraživanju ljubavnih odnosa. Rezultati istraživanja su ukazali na to da su najprediktivnije odrednice ponašanja u ljubavnim odnosima rod, dob, emocionalna povezanost s roditeljima u ranom djetinjstvu i ličnost pojedinca. U naučnoistraživačkom radu nastojalo se utvrditi jesu li dimenzije ličnosti odrednica ponašanja u ljubavnim odnosima, tj. postoji li povezanost dimenzija ličnosti i stilova ljubavi. Dimenzije ličnosti su sagledavane kroz petofaktorski model ličnosti (neuroticizam, ekstraverzija, saradljivost, savjesnost i otvorenost za nova iskustva). Neuroticizam (N) je dimenzija ličnosti kojom se utvrđuje stepen emocionalne stabilnosti i prilagođenosti u odnosu na emocionalnu nestabilnost i neprilagođenost. Ekstraverzija (E) je dimenzija ličnosti koja se odnosi na socijalnost i društvenost. Saradljivost (A) je dimenzija interpersonalnih relacija, koja uključuje povjerenje, altruizam, saosjećanje, potrebu da se pomogne drugima, nasuprot cinizmu, sebičnosti i antagonizmu, sumnjičavosti u pogledu namjere drugih ljudi, egocentričnosti i kompetitivnosti. Savjesnost (C) je dimenzija sposobnosti samokontrole u smislu disciplinirane težnje ka ciljevima i striktno pridržavanje vlastitih ciljeva. Otvorenost za nova iskustva (O) je dimenzija koja se odnosi na estetsku senzitivnost, intelektualnu radoznalost, intraceptivnost, preferenciju različitosti, potrebu za promjenom, nezavisnost mišljenja ili sklonost nedogmatskim stavovima. Costa i McCrae (1985) te Goldberg (1992) ukazali su da navedene dimenzije predstavljaju temelj ličnosti, pa se, shodno tome, i pretpostavilo njihovo djelovanje na ponašanje u ljubavnim odnosima. Ponašanje u ljubavnim odnosima sagledavalo se kroz teorijski koncept kanadskog sociologa Alena Lija (1973), koji je ukazao na šest stilova ljubavi (tri primarna i tri sekundarna stila ljubavi). Primarni stilovi ljubavi su eros (romantična, strastvena i fizička ljubav koju odlikuje jednostavno zasnivanje ljubavnih veza), ludus (manipulativna ljubav praćena percepcijom veze kao igrom, površnosti i nespremnosti za ostvarivanje dublje

emocionalne veze) i storge (prijateljska ljubav koju odlikuje slabo izražavanje emocija, kao i važnost sličnosti između partnera). Sekundarni stilovi ljubavi su mania (opsesivno zavisna, posesivna ljubav koju odlikuje čest izbor neodgovarajućeg partnera, impulsivnost, izražena patnja i ljubomora), agape (nesebična, altruistična i darežljiva ljubav koju odlikuje strpljenje, predanost, prijateljska odanost i otvorenost, krajnji smisao te ljubavi je potpuno se posvetiti dobru drugih i po cijenu vlastitoga života) i pragma (racionalna ili pragmatična ljubav bez snažnih emocija, odabir partnera se vrši na osnovu biografskih karakteristika, kompatibilnosti i uzajamnog poštovanja). Sekundarni stilovi ljubavi predstavljaju kombinaciju parova primarnih stilova; tako mania predstavlja kombinaciju erosa i ludusa, pragma kombinaciju storge i ludusa, a agape erosa i storge.

U naučnoistraživačkom radu uzeta su u obzir i dosadašnja relevantna saznanja o odnosu dimenzija ličnosti i stilova ljubavi, kao i o spolnim razlikama u stilu ljubavi. Woll (1989) je na uzorku američkih studenata utvrdio pozitivnu povezanost agresivnosti i ljubavnog stila ludus, dok je emocionalna stabilnost bila u pozitivnoj povezanosti s ljubavnim stilom agape. Davies (1996) je na uzorku britanskih studenata utvrdio pozitivnu povezanost ekstraverzije i ljubavnog stila erosa i ludus, dok je neuroticizam bio pozitivno povezan s ljubavnim stilom mania. Wan, Luk i Lai (2000) su na uzorku kineskih studenata utvrdili pozitivnu povezanost neuroticizma i stila mania, zatim pozitivnu povezanost dimenzije ekstraverzija i stila ludus i erosa. Heaven P. i sar. (2004) utvrdili su negativnu povezanost dimenzije saradljivost i ljubavnog stila ludus te pozitivnu povezanost s ljubavnim stilom storge. Zatim, dimenzija savjesnost je u pozitivnoj povezanosti s ljubavnim stilom agape te negativnoj s ludus i mania. Dimenzija otvorenost za nova iskustva bila je u negativnoj povezanosti s ljubavnim stilom pragma, dok je neuroticizam bio pozitivno povezan s ljubavnim stilom mania i negativno s ludus i erosa. Rezultati istraživača Daviesa (1996), Wana, Luka i Laija (2000) kao i Heavena P. i sar. (2004) su istovjetni, tj. ukazuju na pozitivnu povezanost između neuroticizma i ljubavnog stila mania. Zatim, rezultati istraživanja Daviesa (1996) kao i Wana, Luka i Laija (2000) su također istovjetni, jer ukazuju na pozitivnu povezanost između ekstraverzije i ljubavnog stila erosa i ludus. Izvršena su i mnoga istraživanja o spolnim razlikama s obzirom na doživljaj ljubavi, način voljenja i snagu emocija u vezi. Hendrick i Hendrick

(1995) su utvrdili da se muškarci i žene ne razlikuju unutar ljubavnog stila eros i agape. Međutim, muškarci u većem stepenu izražavaju ljubavni stil ludus, a žene pragma i storge (Hendrick, 1986; Dion i Dion, 1993). U svom istraživanju Todosijević B. i sar. (2001) utvrdili su značajne spolne razlike na skalama ludus i mania, tj. žene su iskazivale veću sklonost ljubavnom stilu mania, dok su muškarci iskazivali veću sklonost ljubavnom stilu ludus. Heaven P., Da Silva T., Carey C. i Holen J. (2004) utvrdili su kod muškaraca veću zastupljenost ljubavnog stila pragma, dok je kod žena utvrđena veća zastupljenost ljubavnog stila agape. Rezultati istraživanja Hendricka (1986), Dion i Diona, (1993) te Todosijevića B. i sar. (2001) su istovjetni, tj. ukazuju na veću zastupljenost ljubavnog stila ludus kod muškaraca u odnosu na žene. Međutim, prisutni su različiti rezultati o spolnim razlikama unutar ljubavnog stila agape, storge i pragma.

Navedena istraživanja vršena su na kulturološki različitom uzorku, pa se, shodno tome, željelo utvrditi na uzorku bosanskohercegovačkih studenata u kakvom odnosu su dimenzije ličnosti i stilovi ljubavi, tj. determiniraju li one ponašanje u ljubavnim odnosima te postoje li i spolne razlike u stilu ljubavi. Ljubavni odnosi predstavljaju važan aspekt življenja i u cilju razumijevanja njihovih odrednica, kao i unapređenja kvalitete, nužno ih je naučno ispitivati. Ponašanje u ljubavnim odnosima na uzorku ispitanika ispitano je posredstvom Skale o stilovima ljubavi. U naučnom radu nastojalo se utvrditi jesu li stilovi ljubavi determinirani dimenzijama ličnosti koje se odnose na karakteristike i funkcioniranje nervnog sistema (neuroticizam, ekstraverzija), kao i dimenzijama koje se razvijaju pod utjecajem socijalizacije (saradljivost, savjesnost i otvorenost za nova iskustva), tj. određuju li ponašanje u ljubavnim odnosima. Pored praktičnih implikacija usmjerenih razumijevanju i unapređenju kvalitete ljubavnih odnosa, ovaj rad omogućuje i provjeru teorijskog koncepta stilova ljubavi kanadskog sociologa Alena Lija.

2. Metod

Cilj istraživanja

Cilj istraživanja je definirati odnos dimenzija ličnosti zasnovanih na petofaktorskom modelu (neuroticizam, ekstraverzija, saradljivost, savjesnost i otvorenost za nova iskustva) i stilova ljubavi (eros, ludus, storge, mania, pragma i agape), tj. utvrditi

postoji li povezanost dimenzija ličnosti i stilova ljubavi. Pored toga, nastojale su se utvrditi i spolne razlike u stilovima ljubavi. Dimenzije ličnosti i spol predstavljale su nezavisnu varijablu ili prediktore, a stilovi ljubavi zavisnu varijablu ili kriterij.

Hipoteze

Prilikom koncipiranja hipoteza uzeta su u obzir dosadašnja relevantna saznanja o odnosu dimenzija ličnosti i stilova ljubavi, kao i o spolnim razlikama u stilovima ljubavi.

Hipoteza 1: Postoji statistički značajna pozitivna povezanost dimenzije neuroticizam i stila ljubavi ludus i mania te statistički značajna negativna povezanost sa stilom ljubavi eros, storge i pragma.

Hipoteza 2: Postoji statistički značajna pozitivna povezanost dimenzije ekstraverzija i stila ljubavi eros.

Hipoteza 3: Postoji statistički značajna pozitivna povezanost dimenzije saradljivost i stila ljubavi eros, agape i storge te statistički značajna negativna povezanost sa stilom ljubavi ludus i mania.

Hipoteza 4: Postoji statistički značajna pozitivna povezanost dimenzije savjesnost i stila ljubavi storge i agapa te statistički značajna negativna povezanost sa stilom ljubavi ludus i mania.

Hipoteza 5: Postoji statistički značajna pozitivna povezanost dimenzije otvorenost za nova iskustva i stila ljubavi eros i mania te statistički značajna negativna povezanost sa stilom ljubavi pragma i storge.

Hipoteza 6: Muškarci u većem stepenu u ljubavnim odnosima ispoljavaju stil ljubavi ludus, dok žene u većem stepenu ispoljavaju stil agape i storge.

Uzorak

Istraživanje je realizirano na uzorku od 176 studenata (82 muškarca i 94 žene). Budući da su se željele utvrditi i spolne razlike, nastojao se pronaći što je moguće sličniji broj ispitanika oba spola. U istraživanju su sudjelovali studenti Filozofskog i Prirodno-matematičkog fakulteta iz Tuzle, zatim Islamskog pedagoškog, Filozofskog i Ekonomskog fakulteta iz Zenice. Ispitivanje je bilo anonimno te je izvršeno grupno. Starosna dob ispitanika kretala se u rasponu od 18 do 26 godina, pri čemu je aritmetička sredina iznosila 21 godinu, a standardna devijacija 1,61.

Instrumenti

Za procjenu stilova ljubavi korištena je Skala stavova o ljubavi (LAS – Love attitudes scale), koja je za potrebe ovog istraživanja prevedena na bosanski jezik. Susan Hendrick i Clyde Hendrick (1986, 1992) preuzeli su koncept ljubavnih stilova kanadskog sociologa Alena Lija (1973) te kroz seriju istraživanja razvili skalu koja ispituje šest stilova ljubavi. Sastoji se od četrdeset i dvije tvrdnje, koje su podijeljene u 6 subskala (eros – strastvena ljubav, ludus – ljubav kao igra, storge – prijateljska ljubav, pragma – logična, pragmatična ljubav, mania – posesivna, ovisna ljubav, agape – nesebična ljubav). Zadatak ispitanika je bio da na skali od 1 do 5 iskaže u kojem stepenu navedena tvrdnja opisuje njegovo ponašanje u ljubavnim odnosima (1 – potpuno slaganje; 2 – umjereno se slažem; 3 – niti se slažem niti se ne slažem; 4 – ne slažem se; 5 – u potpunosti se ne slažem). U svrhu provjere pouzdanosti skale, utvrđen je Cronbachov alpha koeficijent pouzdanosti i iznosi ($\alpha = 0,78$), a za pojedine subskale: eros ($\alpha = 0,80$), ludus ($\alpha = 0,70$), storge ($\alpha = 0,72$), mania ($\alpha = 0,77$), pragma ($\alpha = 0,73$) i agape ($\alpha = 0,84$).

Za procjenu dimenzija ličnosti korištena je Skala samoprocjene ličnosti (PMF), koju su konstruirali i preveli na hrvatski jezik psiholozi dr. Igor Kardum i dr. Irena Smojver (1993). Zasnovana je na leksičkom pristupu i kao takva omogućuje ispitivanje različitih aspekata ličnosti. Sastoji se od 50 čestica u obliku pridjeva, koji se u svakodnevnom jeziku koriste za označavanje atributa ličnosti. Faktorskom analizom odabranih verbalnih čestica, tj. pridjeva, autori skale izdvojili su pet faktora koji su objašnjavali 70,8% zajedničke varijance. Utvrđena je njihova znatna korespondentnost s osnovnim dimenzijama leksičkog pristupa u istraživanju strukture ličnosti na ostalim jezicima, koji se interpretiraju u skladu s izvornim nazivom: Neuroticizam (N), Ekstraverzija (E), Saradljivost (A), Savjesnost (C) i Otvorenost za nova iskustva/Intelekt (O). Skala predstavlja integraciju pet navedenih skala (od po 10 čestica) procjene Likertovog tipa. Zadatak ispitanika je bio da uz svaki pridjev označe u kojoj mjeri ih on opisuje na ljestvici od 0 do 4 (0 – uopće se ne odnosi na mene, 1 – uglavnom se odnosi na mene, 2 – niti se odnosi niti se ne odnosi na mene, 3 – uglavnom se odnosi na mene i u 4 – u potpunosti se odnosi na mene). Bodovanje za svaku skalu vrši se shodno zaokruženom broju, s tim da je za određene tvrdnje bio obrnut sistem bodovanja. U svrhu provjere pouzdanosti skale,

utvrđen je Cronbachov alpha koeficijent pouzdanosti i za pojedine skale iznosi: N ($\alpha = 0,80$), E ($\alpha = 0,85$), A ($\alpha = 0,82$), C ($\alpha = 0,79$) i O ($\alpha = 0,77$).

3. Prikaz rezultata istraživanja

Kao što je prethodno navedeno, cilj istraživanja je definirati odnos dimenzija ličnosti i stilova ljubavi, tj. utvrditi postoji li povezanost dimenzija ličnosti i stilova ljubavi. U cilju potpunijeg razumijevanja odnosa između varijabli, nastojala se utvrditi i prediktivna vrijednost dimenzija ličnosti u određenju stila ljubavi. Odnos između istraživačkih varijabli definiran je posredstvom korelacijske analize, a prediktivna vrijednost dimenzija ličnosti u određenju stilova ljubavi posredstvom linearne regresijske analize. Dimenzije ličnosti predstavljale su nezavisnu varijablu ili prediktor, a stilovi ljubavi zavisnu varijablu ili kriterij. Rezultati o povezanosti dimenzija ličnosti i stilova ljubavi predstavljeni su u tabeli 1.

Tabela 1. *Povezanost dimenzija ličnosti i stilova ljubavi*

	Eros	Ludus	Storge	Pragma	Mania	Agape
Neuroticizam	-0,23**	0,12	-0,08	0,06	0,18*	-0,00
Ekstraverzija	0,19*	0,02	0,03	-0,04	0,03	-0,01
Saradljivost	0,24**	-0,12	0,18*	0,11	-0,12	0,30**
Savjesnost	0,27**	-0,26**	0,06	-0,07	-0,16*	0,21**
Otvorenost	0,13	0,06	-0,04	-0,04	0,01	-0,04

** statistička značajnost na nivou od 0,01

* statistička značajnost na nivou od 0,05

Dobijeni rezultati ukazuju na to da je dimenzija ličnosti neuroticizam u statistički značajnoj pozitivnoj povezanosti sa stilom ljubavi mania ($r = 0,18$; $p < 0,05$) i statistički značajnoj negativnoj povezanosti sa stilom eros ($r = -0,23$; $p < 0,01$). Dimenzija ličnosti ekstraverzija u statistički je značajnoj pozitivnoj povezanosti sa stilom ljubavi eros ($r = 0,19$; $p < 0,05$). Dimenzija ličnosti saradljivost je u statistički značajnoj pozitivnoj povezanosti sa stilom ljubavi eros ($r = 0,24$; $p < 0,01$), storge ($r = 0,18$; $p < 0,05$) i agape ($r = 0,30$; $p < 0,01$). Dobijeni rezultati ukazuju na to da je dimenzija savjesnost u statistički značajnoj pozitivnoj povezanosti sa stilom ljubavi eros ($r = 0,27$; $p < 0,01$) i agape ($r = 0,21$; $p < 0,01$) te statistički značajnoj negativnoj povezanosti sa stilom ludus ($r = -0,26$; $p < 0,01$) i mania ($r = -0,16$; $p < 0,05$).

Tabela 2. Regresijski koeficijenti za varijablu eros

	Standardna pogreška	Standardizovani Beta koeficijent	t	p
	4,29		5,65	0,000
Neuroticizam	0,08	-0,13	-1,75	0,082
Ekstraverzija	0,07	0,04	0,53	0,591
Saradljivost	0,09	0,03	0,47	0,639
Savjesnost	0,11	0,21	2,37	0,009
Otvorenost	0,09	0,00	0,02	0,982

Rezultati regresijske analize predstavljeni u tabeli 2. za varijablu eros pokazali su se statistički značajnim ($F = 3,68$; $p = 0,003$; $R^2 = 0,098$), tj. utvrđeno je da je 9,8% variranja zavisne varijable objašnjeno prediktorima. Zavisna varijabla ili stil ljubavi eros može se u najvećem stepenu predvidjeti uz pomoć prediktora savjesnost ($\beta = 0,21$; $p = 0,009$).

Tabela 3. Regresijski koeficijenti za varijablu ludus

	Standardna pogreška	Standardizovani Beta koeficijent	t	p
	3,91		3,15	0,002
Neuroticizam	0,07	0,06	0,78	0,436
Ekstraverzija	0,06	0,13	1,56	0,119
Saradljivost	0,08	0,02	0,24	0,806
Savjesnost	0,10	-0,31	-3,45	0,001
Otvorenost	0,08	0,01	0,18	0,850

Rezultati regresijske analize predstavljeni u tabeli 3. za varijablu ludus pokazali su se statistički značajnim ($F = 3,39$; $p = 0,006$; $R^2 = 0,091$), tj. utvrđeno je da je 9,1% variranja zavisne varijable objašnjeno prediktorima. Zavisna varijabla ili stil ljubavi ludus može se u najvećem stepenu predvidjeti uz pomoć prediktora savjesnost ($\beta = -0,31$; $p = 0,001$), tj. dimenzija ličnosti savjesnost je negativan prediktor stila ljubavi ludus.

Tabela 4. Regresijski koeficijenti za varijablu storge

	Standardna pogreška	Standardizovani Beta koeficijent	t	p
	4,14		5,88	0,000
Neuroticizam	0,08	-0,11	-0,12	0,902
Ekstraverzija	0,06	0,02	0,29	0,766
Saradljivost	0,09	-0,14	-1,70	0,091
Savjesnost	0,11	-0,00	-0,03	0,970
Otvorenost	0,09	0,00	0,08	0,931

Rezultati regresijske analize predstavljeni u tabeli 4. za varijablu storge pokazali su se statistički neznačajnim ($F = 0,77$; $p = 0,570$; $R^2 = 0,022$), tj. utvrđeno je da samo 2,2% variranja zavisne varijable objašnjeno prediktorima. Dakle, zavisna varijabla ili stil ljubavi storge ne može se predvidjeti niti na osnovu jedne dimenzije ličnosti.

Tabela 5. *Regresijski koeficijenti za varijablu pragma*

	Standardna pogreška	Standardizovani Beta koeficijent	t	p
	4,27		5,23	0,000
Neuroticizam	0,08	0,02	0,32	0,749
Ekstraverzija	0,07	0,00	-0,01	0,991
Saradljivost	0,09	0,07	0,91	0,364
Savjesnost	0,11	-0,02	-0,24	0,804
Otvorenost	0,09	-0,02	-0,23	0,812

Rezultati regresijske analize predstavljeni u tabeli 5. za varijablu pragma pokazali su se statistički neznačajnim ($F = 0,41$; $p = 0,839$; $R^2 = 0,011$), tj. utvrđeno je da je samo 1,1% variranja zavisne varijable objašnjeno prediktorima. Zavisna varijabla ili stil ljubavi pragma ne može se predvidjeti niti na osnovu jedne dimenzije ličnosti.

Tabela 6. *Regresijski koeficijenti za varijablu mania*

	Standardna pogreška	Standardizovani Beta koeficijent	t	p
	4,14		7,95	0,000
Neuroticizam	0,08	0,17	2,20	0,029
Ekstraverzija	0,06	0,00	0,03	0,973
Saradljivost	0,09	-0,16	-1,98	0,059
Savjesnost	0,11	0,02	0,29	0,770
Otvorenost	0,09	-0,07	-0,81	0,414

Rezultati regresijske analize predstavljeni u tabeli 6. za varijablu mania pokazali su se statistički značajnim ($F = 1,57$; $p = 0,170$; $R^2 = 0,044$), tj. utvrđeno je da je 4,4% variranja zavisne varijable objašnjeno prediktorima. Zavisna varijabla ili stil ljubavi mania može se u najvećem stepenu predvidjeti uz pomoć prediktora neuroticizam ($\beta = 0,17$; $p = 0,029$).

Tabela 7. Regresijski koeficijenti za varijablu agape

	Standardna pogreška	Standardizovani Beta koeficijent	t	p
	4,16		8,40	0,000
Neuroticizam	0,08	-0,08	-1,10	0,269
Ekstraverzija	0,06	0,05	0,71	0,477
Saradljivost	0,09	0,18	2,23	0,027
Savjesnost	0,11	0,17	2,00	0,036
Otvorenost	0,09	-0,15	-1,79	0,075

Rezultati regresijske analize predstavljeni za varijablu agape pokazali su se statistički značajnim ($F = 4,86$; $p = 0,000$; $R^2 = 0,121$), tj. utvrđeno je da je 12% variranja zavisne varijable objašnjeno prediktorima. Zavisna varijabla ili stil ljubavi agape može se u najvećem stepenu predvidjeti uz pomoć prediktora saradljivost ($\beta = 0,18$; $p = 0,027$), zatim uz pomoć prediktora savjesnost ($\beta = 0,17$; $p = 0,036$).

Tabela 8. Spolne razlike unutar stilova ljubavi

Ljubavni stilovi	Spol	N	M	S. D.	F	T	p
Eros	Ž	94	16,07	5,80	0,315	0,359	0,722
	M	82	15,76	5,90		0,359	
Ludus	Ž	94	22,83	4,71	2,92	3,471	0,001**
	M	82	20,12	5,62		3,432	
Storge	Ž	94	18,60	5,37	0,63	-0,299	0,766
	M	82	18,84	5,51		-0,298	
Pragma	Ž	94	18,09	5,20	0,39	-0,973	0,332
	M	82	18,90	5,94		-0,964	
Mania	Ž	94	23,19	5,12	1,28	0,348	0,728
	M	82	21,90	5,88		0,345	
Agape	Ž	94	17,26	5,48	1,00	0,428	0,428
	M	82	16,57	6,07		0,431	

** statistička značajnost na nivou od 0,01

Rezultati predstavljeni u tabeli 8. ukazuju na spolne razlike u stilovima ljubavi ili načinu voljenja. Vrijednosti u tabeli se odnose na aritmetičke sredine na skali od 1 (potpuno slaganje) do 5 (potpuno neslaganje). Utvrđeno je da se muškarci i žene jedino razlikuju unutar stila ljubavi ludus ($F = 2,92$; $p < 0,01$), tj. muškarci u većem stepenu u ljubavnim odnosima izražavaju ljubavni stil ludus u odnosu na žene.

4. Diskusija

Posredstvom korelacijske analize definiran je odnos dimenzija ličnosti i stilova ljubavi. Utvrđena je statistički značajna pozitivna povezanost dimenzije neuroticizam i stila ljubavi mania te statistički značajna negativna povezanost sa stilom eros, što ukazuje na to da je emocionalna nestabilnost pojedinca praćena čestim doživljavanjem neprijatnih emocija kao što su tuga, strah, uznemirenost, krivica i bijes, osnova za razvijanje maničnog stila ljubavi zasnovanog na opsesivno-posesivnoj ljubavi, čestom mijenjanju partnera te izraženom patnjom i ljubomorom u ljubavnim odnosima. Nasuprot tome, emocionalna stabilnost pojedinca praćena prilagodljivošću, staloženošću i adekvatnim suočavanjem sa stresnim situacijama je osnova za razvijanje erotičnog stila ljubavi zasnovanog na romantičnosti, strasti te otvorenosti prema partneru i uživanju u intimnosti. Rezultati istraživanja Eysencka (Eysenck i Eysenck, 1969) ukazuju na to da je neuroticizam posljedica neravnoteže autonomnog simpatičkog nervnog sistema, koji je labilan i koji na spoljne podražaje reaguje vrlo intenzivno. On je osnovni indikator emocionalne nestabilnosti i neprilagođenosti, a kao takav, dobijeni rezultati pokazuju, potiče i nestabilno ponašanje u ljubavnim odnosima. Dobijeni rezultat o pozitivnoj povezanosti dimenzije neuroticizam i stila ljubavi mania u skladu je s rezultatima prethodnih istraživača Daviesa (1996), Wana, Luka i Laija (2000) te Heavena P. i sar. (2004). Shodno dobijenim rezultatima, hipoteza 1. je djelomično potvrđena, jer je utvrđena statistički značajna pozitivna povezanost dimenzije ličnosti neuroticizam i stila ljubavi mania, ali ne i statistički značajna negativna povezanost sa stilom ljubavi eros, storge i pragma.

Statistički značajna pozitivna povezanost dimenzije ekstraverzija i stila eros ukazuje na to da je socijabilnost pojedinca, praćena otvorenošću, optimizmom, energičnošću, komunikativnošću, vedrinom i dominacijom u ljubavnim odnosima, osnova za razvijanje erotičnog stila ljubavi zasnovanog na romantičnoj, strastvenoj i fizičkoj ljubavi, otvorenosti prema partneru i uživanju u intimnosti. Eysenck je zastupao stajalište da su individualne razlike u Ekstroverziji – Introverziji uzrokovane pobudljivošću nervnog sistema koja je veća kod introvertiranih, a manja kod ekstravertiranih. Smatrao je da na ovu dimenziju utječu i druge fiziološke razlike u funkcioniranju nervnog sistema, tj.

utvrdio je da se introverti lakše kondicioniraju od ekstraverta (Eysenck and Eysenck, 1969; Eysenck 1960). Dominantnost ekscitacije (lahkoća formiranja pozitivnih uslovnih refleksa) odgovara introverziji, a dominacija inhibicije (lahkoća formiranja negativnih ili inhibitornih uslovnih refleksa) ekstraverziji. Dobijeni rezultati u istraživanju ukazali su na to da naglašena socijabilnost pojedinca u ljubavnim odnosima potiče romantično, strastveno i otvoreno ponašanje. Pozitivna povezanost ekstraverzije i stila ljubavi eros u skladu je s rezultatima istraživanja Daviesa (1996) te Wana, Luka i Laija (2000). Shodno dobijenim rezultatima, hipoteza 2. je potvrđena, jer je utvrđena statistički značajna pozitivna povezanost dimenzije ekstraverzija i stila ljubavi eros.

Statistički značajna pozitivna povezanost dimenzije ličnosti saradljivost i stila ljubavi eros, storge i agape ukazuje na to da je saradljivost pojedinca zasnovana na altruističnosti, suosjećanju, ljubaznosti, srdačnosti, tolerantnosti itd., u ljubavnim odnosima osnova za razvijanje stila ljubavi agape zasnovanog na nesebičnosti, altruističnosti, darežljivosti, strpljenju, predanosti u ljubavnim odnosima, strasti, uživanju u intimnosti, kao i prijateljstvu s partnerom. Shodno dobijenim rezultatima, hipoteza 3. je djelomično potvrđena, jer je utvrđena statistički značajna pozitivna povezanost dimenzije saradljivost i stila ljubavi eros, agape i storge, ali ne i statistički značajna negativna povezanost sa stilom ljubavi ludus i mania.

Statistički značajna pozitivna povezanost dimenzije ličnosti savjesnost i stila ljubavi eros i agape, kao i statistički značajna negativna povezanost sa stilom ljubavi ludus i mania ukazuje na to da je savjesnost pojedinca zasnovana na discipliniranosti, jakoj volji, tačnosti, pouzdanosti, promišljenosti itd., u ljubavnim odnosima osnova za izražavanje stila ljubavi agape zasnovanog na nesebičnosti, altruističnosti, darežljivosti, strpljenju, predanosti, strasti i uživanju u intimnosti. Nasuprot tome, nesavjesnost pojedinca praćena neodgovornošću, površnošću, bezbrižnošću, nepromišljenošću i nepouzdanost u ljubavnim odnosima je osnova za izražavanje stila ljubavi ludus zasnovanog na opsesivno-zavisnoj, posesivnoj ljubavi koju odlikuje čest izbor neodgovarajućeg partnera, impulsivnost, izražena patnja i ljubomora, kao i manipulacija praćenom percepcijom veze kao igrom, kontroliranjem emocija, površnošću i nespremnošću za ostvarivanje dublje emocionalne veze. Dimenzija savjesnost odnosi se na snagu super ega, i također se razvija pod utjecajem

socijalizacije. Dobijeni rezultati ukazuju na to da s porastom stepena savjesnosti pojedinca raste i njegova spremnost na razvijanje stabilnog i prijateljskog ponašanja u ljubavnim odnosima. Pozitivna povezanost dimenzije savjesnost i stila ljubavi agape, kao i negativna povezanost sa stilom ljubavi mania i ludus, u skladu je s rezultatima istraživanja Heavena P. i sar. (2004). Shodno dobijenim rezultatima, hipoteza 4. je potvrđena jer je utvrđena statistički značajna pozitivna povezanost dimenzije savjesnost i stila ljubavi agape te statistički značajna negativna povezanost sa stilom ljubavi ludus i mania. Hipoteza 5. je odbačena jer nije utvrđena statistički značajna pozitivna povezanost dimenzije otvorenost za nova iskustva i stila ljubavi eros i mania, kao ni statistički značajna negativna povezanost sa stilom ljubavi pragma i storge.

Rezultati linearne regresijske analize su ukazali na prediktivnu vrijednost dimenzija ličnosti u određenju stilova ljubavi. Rezultati regresijske analize ukazuju na to da dimenzije ličnosti savjesnost, saradljivost i neuroticizam u najvećem stepenu determiniraju određene stilove ponašanja u ljubavnim odnosima. Naime, utvrđeno je da je dimenzija savjesnost statistički značajan pozitivan prediktor stila ljubavi eros (objašnjava 9,8% varijanse) i stila ljubavi agape (objašnjava 12% varijanse) te je statistički značajan negativan prediktor stila ljubavi ludus (objašnjava 9,1% varijanse). Zatim, utvrđeno je da je dimenzija saradljivost statistički značajan pozitivan prediktor stila ljubavi agape (objašnjava 12% varijanse), dok je neuroticizam statistički značajan pozitivan prediktor stila ljubavi mania (objašnjava 4% varijanse). Dakle, najveću prediktivnu vrijednost u određenju navedenih stilova ljubavi imaju dimenzija savjesnost, potom saradljivost i neuroticizam. Stil ljubavi pragma nije se mogao objasniti spomenutim dimenzijama ličnosti (1% varijanse) kao ni stil storge (2% varijanse).

T-testom su utvrđene i spolne razlike u stilu ljubavi, tj. utvrđeno je da muškarci u odnosu na žene u većem stepenu u ljubavnim odnosima izražavaju ljubavni stil ludus. Dobijeni rezultati o većoj zastupljenosti ljubavnog stila ludus kod muškaraca u odnosu na žene u skladu su s rezultatima istraživanja Hendricka i Hendricka (1986), Diona i Diona (1993) te Todosijevića B. i sar. (2001). Dobijeni rezultati ukazuju na to da su muškarci u ljubavnim odnosima više manipulativni, promiskuitetni, površni, lahko stupaju u vezu, uživaju u promjenama i u stalnoj su potrazi za

novim zaljubljuvanjima, u odnosu na žene. Prema Brizendine L. (2006), članici Američkog odbora za psihijatriju i neurologiju, te razlike se mogu objasniti evolucijskim razvojem i razlikama između muškog i ženskog mozga. Naime, područje mozga zaslužnog za seks kod muškaraca je dva i po puta veće od istog područja u ženinu mozgu, što se manifestira promiskuitetnim ponašanjem muškaraca. Vrlo izražene hormonske promjene kod muškaraca, još u adolescenciji, potiču veći seksualni naboj, promiskuitetno ponašanje, želju za flertovanjem i neprestano razmišljanje o seksu. Shodno dobijenim rezultatima, hipoteza 6. je djelomično potvrđena, jer su utvrđene samo spolne razlike unutar stila ljubavi ludus, ali ne i stila agape i storge.

5. Zaključak

Posredstvom korelacijske analize utvrđen je smjer i stepen povezanosti dimenzija ličnosti i stilova ljubavi. Rezultati su ukazali na statistički značajnu pozitivnu povezanost dimenzije neuroticizam i stila ljubavi mania te statistički značajnu negativnu povezanost sa stilom ljubavi eros. Zatim, utvrđena je statistički značajna pozitivna povezanost dimenzije ekstraverzija i stila ljubavi eros, statistički značajna pozitivna povezanost dimenzije ličnosti saradljivost i stila ljubavi eros, storge i agape te statistički značajna pozitivna povezanost dimenzije ličnosti savjesnost i stila ljubavi eros i agape, kao i statistički značajna negativna povezanost sa stilom ljubavi ludus i mania.

Rezultati regresijske analize su ukazali na to da su dimenzije ličnosti savjesnost, saradljivost i neuroticizam sigurne odrednice ponašanja u određenim stilovima ljubavi. Naime, utvrđeno je da je dimenzija savjesnost statistički značajan pozitivan prediktor stila ljubavi eros (objašnjava 9,8% varijanse) i stila ljubavi agape (objašnjava 12% varijanse) te je statistički značajan negativan prediktor stila ljubavi ludus (objašnjava 9,1% varijanse). Zatim, utvrđeno je da je dimenzija saradljivost statistički značajan pozitivan prediktor stila ljubavi agape (objašnjava 12% varijanse), dok je neuroticizam statistički značajan pozitivan prediktor stila ljubavi mania (objašnjava 4% varijanse). Dakle, najveću prediktivnu vrijednost u određenju navedenih stilova ljubavi imaju dimenzija savjesnost, potom saradljivost i neuroticizam. Stil ljubavi storge nije se mogao objasniti spomenutim dimenzijama ličnosti

(objašnjava 1% varijanse), kao ni stil storge (objašnjava 2% varijanse).

T-testom su utvrđene i spolne razlike u stilu ljubavi, tj. utvrđeno je da muškarci u odnosu na žene u većem stepenu u ljubavnim odnosima izražavaju stil ljubavi ludus. Praktične implikacije dobijenih rezultata temelje se na važnosti ukazivanja na određenost stila ljubavi ili ponašanja u ljubavnim odnosima dimenzijama ličnosti, koje su, pak, određene karakteristikama funkcioniranja nervnog sistema, kao i utjecajem socijalizacije. Budući da je utvrđeno da su dimenzije ličnosti saradljivost i savjesnost, koje se razvijaju posredstvom socijalizacije, pozitivne odrednice stila ljubavi agape, to nužno ukazuje i na to da se posredstvom njihovog razvoja može djelovati na razvijanje stabilnog stila ponašanja u ljubavnim odnosima. Dobijeni rezultati o odnosu dimenzija ličnosti i stilova ljubavi u skladu su s rezultatima prethodnih istraživača, što ukazuje na odsustvo kulturoloških razlika.

Slično istraživanje bi bilo poticajno realizirati i na uzorku starijih ispitanika koji su u bračnim odnosima i imaju više iskustva u ljubavnim odnosima u odnosu na studente, kao i ispitati i stabilnost stilova ljubavi. Zatim, mogao bi se naučno sagledati odnos stilova ljubavi i bračne kvalitete.

Literatura

1. Aronson, E., Wilson, T. D. i Akert, R. M. (2005) *Socijalna psihologija. IV izdanje*. Zagreb: Mate, str. 358-359.
2. Brizendine, L. (2009) *Ženski mozak*. Zagreb: Profil international.
3. Brizendine, L. (2010) *Ženski mozak*. Zagreb: Profil international.
4. Davies, M. (1996) EPQ correlates of love styles. *Personality and Individual Differences*, 20, pp. 257-259.
5. Eysenck, H. J. (1960) Classification and the Problem of Diagnosis. In: H. J. Eysenck, Ed., *Handbook of abnormal Psychology: An Experimental Approach*. London: Pitman Medical Publishing Co., Ltd.
6. Eysenck, H. J. and Eysenck, S. B. G. (1969) *Personality structure and measurement*. London: Routledge & Kegan Paul.
7. Heaven, C. L., Da Silva T., Carey and Holen, J. (2004) Loving Styles: Relationships with Personality and Attachment Styles. [Online]. *European Journal of Personality*, 18, pp. 103-113, Dostupno na: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/per.498/abstract>.
8. Hendrick, C. and Hendrick, S. (1995) Gender differences and similarities in sex and love. *Personal Relationships*, 2, pp. 55-65.

9. Knežević, G., Džamonja-Ignjatović, T. i Đurić-Jočić, D. (2004) *Petofaktorski model ličnosti*. Beograd: Centar za primenjenu psihologiju.
10. Lee, J. A. (1976) *The colors of love*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
11. Lee, J. A. (1987) *Psihologija ljubavi br. 2. Ljubavni stilovi*. Zagreb: Prosvjeta.
12. Lester, D. and Philbrick, J. (1988) Correlates of love. *Personality and Individual Differences*, 9, pp. 689-690.
13. Mallandain, I. and Davies, M. (1994) The colours of love: Personality correlates of love styles. *Personality and Individual Differences*, 17, pp. 557-560.
14. Nikšić, D. (2008) *Prototipičnost izraza ljubavi i odnos vrijednosti kao partnera s očekivanim izrazima ljubavi*. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet.
15. Nikić, G. (2011) Povezanost stilova ljubavi s privrženošću, brižnošću i seksualnim zadovoljstvima u ljubavnim odnosima. *Ljetopis socijalnog rada* [On-line serijska publikacija], 18 (1), str. 83-102. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/drustvena-istrazivanja> [Januar 2011]
16. Obradović, J. i Obradović-Čudina M. (2006) *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golding marketing – Tehnička knjiga, str. 22-24.
17. Pallant, J. (2001) *SPSS, Priručnik za preživljavanje*. Beograd: Mikro knjiga.
18. Suzić, N. (2007) *Primijenjena pedagoška metodologija*. Laktaši: Grafo Mark.
19. Tang, T. T. (2007) *Romantic relationship: Love styles, Triangular Love and Relationship Satisfaction*. Doctor study. Hong Kong: Department of Applied Social Studies.
20. Wan, W. W. N., Luk, C. L. and Lai, J. C. L. (2000) Personality correlates of loving atyles among Chinese students in Hong Kong. *Personality and Individual Differences*, 29, pp. 169-175.
21. Woll, S. (1989) Personality and relationship correlates of loving styles. *Journal of Research in Personality*, 23, pp. 480-505.

THE RELATIONSHIP BETWEEN PERSONALITY DIMENSIONS AND LOVE STYLES

Almira Isić, Ph.D., Assistant Professor

Abstract

The aim of the research was to define the relationship between personality dimensions based on the five-factor model (neuroticism, extraversion, agreeableness, conscientiousness and openness to experience) and love styles (eros, ludus, storge, mania, pragma and agape), i.e. to determine whether there is a connection between personality dimensions and love styles. Apart from that, gender differences in love styles were examined.

The research was carried out on a sample of 176 students (82 men and 94 women). The Scale of Personality Self-evaluation (Kardum I. and Smojver I, 1993) and the Scale of Love Attitudes (Hendrick i Hendrick, 1993) were used. The research methods used were correlation and regression analysis, and t-test for independent samples.

There was a statistically significant positive connection between the dimension of neuroticism and mania love style, and a statistically significant negative connection between the dimension of neuroticism and eros love style. Further on, there was a statistically significant positive connection between the dimension of extraversion and eros love style, a statistically significant positive connection between the dimension of agreeableness and eros, storge and agape love styles, a statistically significant positive connection between the dimension of conscientiousness and eros and agape love styles, and a statistically significant negative connection between conscientiousness and ludus and mania love styles.

The results of the regression analysis indicated that conscientiousness was a statistically significant positive predictor of the eros love style (9.8% variance) and agape love style (12% variance), and a statistically significant negative predictor of the ludus love style (9.1% variance). Further on, it was affirmed that the dimension of agreeableness was a statistically significant positive predictor of the agape love style (12% variance), and

neuroticism was a statistically significant positive predictor of the mania love style (4% variance). The t-test affirmed that men express ludus love style in their romantic relationships more often than women.

Keywords: love styles, personality dimensions, five-factor personality model

د. ألميرة إيستش

- جامعة زينيتسا كلية التربية الإسلامية

علاقة الأبعاد الشخصية وأنماط الحب

الخلاصة:

يهدف هذا البحث إلى تحديد علاقة الأبعاد الشخصية المعينة على نموذج العوامل الخمسة (العصابية والانبساط وروح التعاون, الضمير الانفتاح على الخبرات الجديدة) وأنماط الحب (إيروس- الحب الرومانسي, لودس- الحب المتلاعب, ستورجو- حب الصداقة, مانيا- حب الهوس, براجما- الحب العقلاني, آغابا- حب الإيثار), أي تحديد هل هناك علاقة بين أبعاد الشخص وأنماط الحب.

وبالإضافة إلى ذلك, هناك محاولة إلى تحديد فوارق بين الجنسين في أسلوب الحب. أجري البحث على عينة من 176 شخصاً (82 رجلاً و94 امرأة).

واستخدم في التطبيق واصف الشخصية الذاتية (Kardum I. Smajever I. 1993) ومقياس لمواقف الحب (Hendricik-Hendrick 1993), ومن

طرق البحث المستخدمة هي الارتباط والانحدار وT-الاختبار للعينات المستقلة. وأثبتت علاقة ذات دلالة إيجابية إحصائية بين العصابية ونمط الحب مانيا, ثم علاقة ذات دلالة سلبية إحصائية بين العصابية وبين الحب إيروس. وأثبتت علاقة ذات دلالة إيجابية إحصائية بين الانبساط ونمط الحب إيروس, وكذلك بين الأبعاد الشخصية روح التعاون ونمط الحب إيروس وستورجو وآغابا. وكذلك بين ضمير الشخص وإيروس وآغابا. ثم أثبتت علاقة ذات دلالة سلبية إحصائية بين ضمير الشخص ولودس ومانيا.

أشارت نتائج تحليل الانحدار إلى أن الضمير واصف ذو دلالة إيجابية إحصائية لنمط الحب إيروس (يفسر 9,8% من التباين) وكذلك لنمط الحب آغابا (يفسر 12% من التباين, وواصف سلبى ذو وجود إحصائي لنمط الحب لودس (يفسر

9,1% من التباين). ثم أثبت أن بعد روح التعاون واصف إيجابي ذو وجود إحصائي لنمط الحب آغابا (يفسر 12% من التباين). وبينما العصائية واصف إيجابي ذو وجود إحصائي لنمط الحب مانيا (يفسر 4%). وأوضح T-الاختبار أن الرجال في النسبة الأعلى من النساء للتعبير عن الحب لنمط الحب لودس. الكلمات الأساسية: أنماط الحب, أبعاد الشخص, نموذج الشخص ذو العوامل الخمسة.